

Васецький Вячеслав Юрійович

к.ю.н., науковий співробітник Інституту
держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Сучасному суспільству властиві процеси глобалізації, однією з основних ознак якої є об'єднання національних утворень в єдину світову систему. В умовах глобального світу права, свободи, обов'язки людини за важливістю посідають основне місце порівняно з іншими правовими явищами. У зв'язку з цими всесвітніми процесами поглиблення уяви про правову систему України має значення для розуміння внутрішньої та міжнародної державної політики в умовах глобалізації, особливо в напрямі гармонізації прав людини. Саме розгляд цих питань є основною метою даної роботи.

Аналіз поняття прав людини, розглядається в об'єктивному та суб'єктивному значеннях, тобто, з одного боку, як система міжнародних та національних правових норм, що встановлюють правовий статус людини і закріплюють її становище, правила взаємин між людьми, відносини людини та держави, а з іншого, як можливість, яка належить конкретній людині та передбачена правовою нормою, і діяння, що захищене державою.

Одним з найважливіших елементів правового статусу людини, який забезпечує саму можливість її існування є гарантія дотримання прав і свобод – засоби, які забезпечують можливість реалізації людиною прав і свобод, що їй належать. Гарантії реалізації конституційних прав і свобод – це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є запорукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина [1, с.246].

Гарантії реалізації прав і свобод можуть бути політичними, економічними, соціальними та юридичними. До них також належать і міжнародно-правові гарантії, що встановлені в чинних міжнародних договорах, обов'язкових для держав, що підписали відповідні договори. Так, відповідно до Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини, яку Верховна Рада України ратифікувала 17 липня 1997 р., держава повинна не лише мати законодавство, яке найбільш повною мірою забезпечує дотримання конвенційних прав та свобод, а й вживати всі необхідні заходи для того, щоб воно реально діяло, а не залишалось лише на декларативному рівні, зобов'язання ставлять державу перед необхідністю утримуватися від будь-яких дій, які могли б призвести до порушення прав і свобод.

Специфіка юридичної відповідальності держави по відношенню до гарантій реалізації і захисту прав та свобод людини і громадянина полягає у забезпеченні шляхом гарантування виконання органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами своїх обов'язків, що кореспондують зазначеним правам та свободам. Однією з ланок юридичної відповідальності держави перед особою та гарантією реалізації прав та свобод людини та громадянина є кримінальна відповідальність посадових та службових осіб. Це стосується перш за все сфери реалізації прав громадян.

Конституція України є правовим актом прямої дії і згідно зі ст. 22 “Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод”. Тобто конституційні права і свободи людини не тільки проголошуються, але й

повинні реалізовуватися за допомогою відповідного механізму. Згідно зі статтею 102 Конституції України “Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина”.

Однією із ланок в галузі правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина є інститут омбудсмана (Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини). Функції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначені відповідним законом України. В ст. 1 цього Закону зазначається: “Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини..., який у своїй діяльності керується Конституцією України..., законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України”. Згідно із Законом Уповноважений здійснює свою діяльність на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує: 1) за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників; 2) за зверненнями народних депутатів України; 3) за власною ініціативою.

При розгляді звернення Уповноважений може: 1) відкрити провадження у справі про порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) роз’яснити заходи, що їх має вжити особа, яка подала звернення Уповноваженому; 3) направити звернення за належністю в орган, до компетенції якого належить розгляд справи, та контролює розгляд цього звернення; 4) відмовити в розгляді звернення. Однак Уповноважений “виступає лише як посередник між людиною і державою, а звернення людини до Уповноваженого переважно є засобом привернути увагу суспільства і держави до порушення прав конкретної людини” [1, с.269]. Така ситуація є наслідком того, що закон не надає Уповноваженому розглядати справу по суті, приймати рішення по скасуванню незаконного рішення, не надає йому права притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб при порушенні ними прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: Навч. Посібник / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк – К.: Атіка, 2004 – 464 с.